

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ

.....o0o.....

TẬP QUÁN CƯỚI XIN CỦA NGƯỜI HÀ NHÌ
Ở THU LŨM, MUỜNG TÈ, LAI CHÂU

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN

Giảng viên hướng dẫn: PGS.TS. TRẦN BÌNH

Sinh viên thực hiện : NGUYỄN THỊ THUÝ NGÀ

Lớp : VHDT 14A

Hà Nội – 2012

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành khóa luận tốt nghiệp, em đã nhận được sự giúp đỡ tận tình, hiệu quả của cán bộ và bà con người Hà Nhì ở xã Thu lũng, huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu, các thầy cô giáo Khoa Văn hóa dân tộc thiểu số và đặc biệt là PGS. TS. Trần Bình.

Nhân đây em xin gửi lời biết ơn chân thành và sâu sắc tới tất cả. Mặc dù đã cố gắng rất nhiều nhưng do khả năng và điều kiện có hạn, nên khóa luận chắc chắn không tránh khỏi những thiếu sót. Em rất mong nhận được những ý kiến đóng góp của quý thầy, cô giáo và mọi người quan tâm tới phong tục cưới xin của người Hà Nhì.

Em xin chân thành cảm ơn !

Hà Nội, tháng 5 năm 2012

Nguyễn Thị Thúy Nga

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU

1 Lí do chọn đề tài	2
2 Lịch sử nghiên cứu	3
3 Mục đích nghiên cứu	4
4 Đối tượng phạm vi nghiên cứu	4
5 Phương pháp nghiên cứu	4
6 Đóng góp của khóa luận	5
7 Bố cục của đề tài khóa luận	6

Chương 1 Khái quát về người Hà Nhì ở Thu Lũm, Mường Tè, Lai Châu

1.1 Tộc danh, nguồn gốc lịch sử	7
1.2 Đặc điểm địa bàn cư trú	10
1.3 Đặc điểm văn hóa	15

Chương 2 Tập quán cưới xin truyền thống của người Hà Nhì ở Thu Lũm, Mường Tè, Lai Châu

2.1 Quan niệm về hôn nhân gia đình	27
2.2 Tiêu chuẩn chọn vợ, chọn chồng	30
2.3 Nghi thức cưới xin truyền thống	30
2.4 Trang phục, ẩm thực trong cưới xin	55

Chương 3 Biến đổi trong cưới xin của người Hà Nhì ở Thu Lũm, Mường Tè,

Lai Châu hiện nay

3.1 Biến đổi trong cưới xin	68
3.2 Nguyên nhân biến đổi	73
3.3 Vai trò của tập quán cưới xin với bảo tồn văn hóa tộc người	75
3.4 Một số khuyến nghị	76

Kết Luận.....	79
Danh mục tài liệu tham khảo	81
Phụ lục.....	83

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Bản sắc văn hóa dân tộc Việt Nam được kết tinh bởi những giá trị văn hóa đặc sắc của 54 dân tộc trong đó có dân tộc Hà Nhì là một trong những dân tộc thiểu số ở nước ta, sinh sống tập trung chủ yếu ở Mường Tè (Lai Châu) và Bát Xát (Lào Cai). Đối với văn hóa tộc người, nghi lễ và lễ hội luôn là rào chắn tốt nhất để bảo vệ bản sắc văn hóa và giữ gìn những nét tinh túy trong truyền thống. Có rất nhiều hoạt động văn hóa phong phú từ xa xưa của dân tộc Hà Nhì liên quan đến chu kì đời người trong đó tập quán cưới xin là một trong những nét văn hóa đặc sắc của đồng bào người Hà Nhì ở Thu Lũm, Mường Tè, Lai Châu.

Với địa bàn hiểm trở, biệt lập cùng điều kiện khó khăn nên những giá trị văn hóa truyền thống của người Hà Nhì được bảo lưu khá rõ ràng. Mỗi dân tộc đều có những phong tục tập quán riêng, bản sắc văn hóa các dân tộc anh em đã làm nên bản sắc văn hóa Việt Nam đa sắc màu. Tuy nhiên những phong tục tập quán ấy có còn được duy trì đến ngày nay hay đã bị mai một cái còn cái mất, điều nay phụ thuộc rất nhiều vào những tác động ngoại cảnh. Tập quán cưới xin của người Hà Nhì cũng không nằm ngoài sự ảnh hưởng đó, lựa chọn đề tài nghiên cứu về hôn nhân truyền thống của dân tộc Hà Nhì và những biến đổi giúp tôi có điều kiện đi sâu tìm hiểu kĩ hơn về dân tộc Hà Nhì cũng như những nét đặc sắc trong đám cưới truyền thống.

Đã có không ít nhà nghiên cứu quan tâm tìm hiểu về người Hà Nhì bởi những giá trị văn hóa truyền thống đặc sắc mà họ đang lưu giữ. Nhưng hiện nay vẫn chưa thực sự có một tài liệu nào nghiên cứu về tập quán hôn nhân của người Hà Nhì một cách cụ thể, truyền thống của đồng bào còn có thể giữ

nguyên giá trị của nó hay không điều đó phụ thuộc hoàn toàn vào sự bảo vệ của chúng ta.

Lựa chọn đề tài, tìm hiểu về hôn nhân truyền thống của người Hà Nhì tại Thu Lũm, huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu với em là điều rất khó khăn. Vì bản thân em không phải là người Hà Nhì, em càng không có điều kiện sinh sống ở nơi mà đồng bào cư trú. Nhưng em đã may mắn có dịp được đến với mảnh đất xa xôi này vào đúng thời điểm diễn ra đám cưới, được chứng kiến toàn bộ những phong tục tập quán của đồng bào trong một đám cưới truyền thống và trực tiếp phụ giúp công việc ở chính đám cưới đó. Bởi các lý do nêu trên, em đã mạnh dạn chọn *Tập quán cưới xin của người Hà Nhì ở Thu Lũm, Mường Tè, Lai Châu* làm đề tài khóa luận của mình.

2 . Lịch sử nghiên cứu

Từ nửa đầu thế kỉ XX trở về trước văn hóa Hà Nhì nhìn chung không được chú ý nghiên cứu, do tính chất địa lý của đồng bào cư trú ở những nơi xa xôi, hẻo lánh, phân bố dân cư không đồng đều. Chỉ những năm gần đây việc tìm hiểu về văn hóa truyền thống của dân tộc Hà Nhì mới được nhiều nhà nghiên cứu quan tâm.

Ở Việt Nam cũng đã có khá nhiều công trình nghiên cứu đề cập đến những đặc điểm văn hóa truyền thống của người Hà Nhì như : Trần Bình, *Văn hóa các dân tộc Tây Bắc*, Tập bài giảng, Đại học Văn hóa Hà nội, 2009; Hà Văn Cận, *phong tục cưới gả Việt Nam*, NXB Hội nhà văn Việt Nam, Hà Nội, 1992; Lê Như Hoa, *Hôn lễ xưa và nay ở Việt Nam*, NXB VHNT, Hà nội, 1936; Nguyễn Văn Huy, *Các dân tộc nhóm ngôn ngữ Hà Nhì, Lô Lô*, NXB VHDT; Ngô Đức Thịnh, *Trang phục truyền thống các dân tộc Việt Nam*, NXB Văn Hóa Dân Tộc, Hà Nội, 1994; Lê Ngọc Thắng, Lâm Bá Nam, *Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*, NXB VHDT, Hà nội, 1990; Tạ văn Thông,

Tiếng Hà Nhì, NXB Văn hóa dân tộc, Hà nội, 2001; Chu Thùy Liên, *tìm hiểu văn hóa dân tộc Hà Nhì ở Việt nam*, 2004;... và một số báo, tạp chí của Ủy ban dân tộc, Báo Lai Châu, Báo Dân tộc miền núi...

Tuy nhiên những công trình trên chưa đi sâu nghiên cứu chi tiết về tập quán cưới xin của người Hà Nhì tại Thu Lũm, huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu. Do vậy đề tài hi vọng có thể góp thêm tư liệu về vấn đề này.

3 . Mục đích nghiên cứu

Tìm hiểu về đám cưới truyền thống của người Hà Nhì nhằm khái quát những nét văn hóa đặc sắc còn lưu lại trên những tập quán hôn nhân, thông qua đó thấy được đời sống tinh thần của họ. Đồng thời đưa ra những khuyến nghị giải pháp nhằm phát huy các giá trị văn hóa tiêu biểu của dân tộc Hà Nhì một dân tộc ít người đang chịu sự đồng hóa sâu sắc của các dân tộc khác. Góp phần vào việc xây dựng, bảo tồn và phát triển những tinh hoa văn hóa truyền thống của người Hà Nhì trong giai đoạn hiện nay.

4 . Đối tượng, phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu: Là những tập quán truyền thống trong hôn nhân của dân tộc Hà Nhì ở Thu Lũm, Mường Tè, Lai Châu.

Phạm vi nghiên cứu: Để hoàn thành đề tài này tôi chọn phạm vi khảo sát về người Hà Nhì ở xã Thu Lũm, huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu, vì đây là nơi tập trung đến 80 % dân tộc Hà Nhì, và cũng là nơi mà những giá trị văn hóa truyền thống được bảo lưu tương đối trọn vẹn.

5 . Phương pháp nghiên cứu

Để thực hiện đề tài có hiệu quả và trung thực, em đã sử dụng những phương pháp luận cơ bản sau:

Điền dã Dân tộc học tại xã Thu Lũm, huyện Mường Tè, tỉnh Lai châu, phỏng vấn, ghi chép, chụp ảnh để có thể chọn lọc những tư liệu tốt nhất phục vụ cho việc nghiên cứu.

Bên cạnh đó người viết còn tham khảo một số tài liệu và những công trình nghiên cứu đã xuất bản để tìm hiểu về dân tộc Hà Nhì cùng những phong tục, tập quán của một đám cưới truyền thống còn lưu giữ đến ngày nay.

Để hoàn thành đề tài này em đã sử dụng những nguồn tư liệu chính sau:

Tài liệu thực địa thu thập tại xã Thu Lũm, huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu.

Tài liệu thu thập qua một số loại tạp chí, sách báo, các kênh thông tin, mạng internet... liên quan đến dân tộc Hà Nhì đặc biệt là các phong tục cưới hỏi.

6 . Đóng góp của khóa luận

Từ những kiến thức đã học trong nhà trường kết hợp với những tư liệu và kinh nghiệm thực tế đề tài này góp phần làm sáng tỏ bức tranh chung về văn hóa dân tộc Hà Nhì nói chung và khắc họa chi tiết về đám cưới truyền thống của người Hà Nhì nói riêng. Đề xuất những giải pháp bảo tồn phát huy những giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc Hà Nhì.

Kết quả nghiên cứu có thể là nguồn tài liệu làm cơ sở khoa học cho các nhà quản lý có thể xây dựng những chính sách phù hợp, với chủ trương kế thừa và phát huy những mặt tích cực, đồng thời hạn chế những mặt tiêu cực trong phong tục tập quán cưới xin của người Hà Nhì ở Thu Lũm, Mường Tè, Lai Châu.

7. Bố cục của đề tài khóa luận

Ngoài phần mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo và phụ lục, nội dung bài khóa luận của tôi chia làm 3 chương:

Chương 1: *Khái quát về người Hà Nhì ở xã Thu Lũm, huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu*

Chương 2: *Tập quán cưới xin truyền thống của người Hà Nhì ở Thu Lũm, Mường Tè, Lai Châu*

Chương 3 : *Biến đổi trong cưới xin của người Hà Nhì ở Thu Lũm, Mường Tè, Lai Châu hiện nay.*

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Bình, *Văn hóa mưu sinh của các dân tộc thiểu số ở Đông Bắc Việt Nam*, NXB Thời đại, Hà Nội, 2011.
2. Trần Bình, *Văn hóa các dân tộc Tây Bắc*, Tập bài giảng, Đại học Văn hóa Hà nội, 2009.
3. Trần Bình, *Một số vấn đề về thủ công gia đình của người Hà Nhì*, Tạp chí Dân tộc học, số 4/2005.
4. Trần Bình, *Tập quán hoạt động kinh tế của một số dân tộc ở Tây Bắc*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 2001.
5. Hà Văn Cận, *Phong tục cưới gả Việt Nam*, NXB Hội nhà văn Việt Nam, Hà Nội, 1992.
6. Không Diễn, *Dân số và dân số tộc người ở Việt Nam*, NXB khoa học xã hội, Hà Nội, 1995
7. Lê Như Hoa, *Hôn lễ xưa và nay ở Việt Nam*, NXB, Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 1996.
8. Nguyễn Văn Huy, *Văn hóa và nếp sống Hà Nhì – Lô Lô*, NXB Văn hóa, Hà Nội, 1985.
9. Nguyễn Văn Huy, *Các dân tộc nhóm ngôn ngữ Hà Nhì, Lô Lô*. NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 1999.
10. Nguyễn Văn Huy, *Bước đầu tìm hiểu hệ thống thân tộc các dân tộc nhóm ngôn ngữ Hà Nhì – Lô Lô*, Tạp chí Dân tộc học, số 4/1979.
11. Chu Thùy Liên, *Tìm hiểu văn hóa dân tộc Hà Nhì ở Việt Nam*, NXB văn hóa dân tộc, Hà Nội, 2004.

12. Chu Thùy Liên – Lê Đình Lai, *Xa nhà ca (Trường ca dân tộc Hà Nhì)*, Nhà xuất bản Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 2001.
13. Lê Ngọc Thắng, Lâm Bá Nam, *Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 1990.
14. Ngô Đức Thịnh, *Trang phục truyền thống các dân tộc Việt Nam*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 1994
15. Tạ Văn Thông, *Tiếng Hà Nhì*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 2001.
16. Lục Bình Thủy, *Máy ghi chép về người U Ní ở Lào Cai*, Tập san Dân tộc, số 45.
17. Huy Trân, *Các nhạc khí Hà Nhì (Tây Bắc)*, Tạp chí Nghiên cứu nghệ thuật, số 4/1976.
18. Viện dân tộc học, *Các dân tộc ít người ở Việt Nam (các tỉnh phía Bắc)*, NXB khoa học xã hội, Hà Nội, 1978.